

EXPLICIT, IMPLICIT ȘI INTERCOMPREHENSIUNE
IN CONVERSATIA COTIDIANA

Elena Bonta

Argument: *The whole process of meaning construction in and through language must take into consideration the participants' co-presence in the communicative act (marked by co-uttering and intersubjectivity), as well as intentionality. In other words, this process must have in view both the participants' actions and intentions.*

In a similar way, the proces of inference must resort to the same elements and to the implicit meanings, as well.

Key words: *explicit, implicit, intercomprehension, intentionality, contextualization cues*

Moeschlerⁱ consideră că intenția legată de un act de limbaj sau discurs nu este complet accesibilă; sensul ilocutoriu al unui enunț depinde adesea de factori nonlingvistici și, de aceea, ceea ce contează este luarea în considerare a problemelor legate de actul ilocutoriu ca atare: existența diferitelor tipuri de implicit din comunicarea verbală; variatele moduri de realizare explicită și implicită a actelor de limbaj; posibilitatea de identificare și decodare a conținuturilor implicite, precum și natura mecanismului inferențial care leagă valoarea literală și valoarea implicită. Actul de limbaj are deci o dublă dimensiuneⁱⁱ (explicită și implicită), implicitul codat depinzând de ceea ce Charaudeauⁱⁱⁱ numea „*contrat de parole*”, un ansamblu de constrângeri ce codifică practicile discursive și care are ca rezultat condiții de producere și interpretare ale actului de limbaj .

Intrăm astfel pe terenul problemelor legate de ceea ce *este spus* și ceea ce *nu este spus*, de ceea ce *este spus pe ocolite*,

**EXPLICIT, IMPLICIT SI INTERCOMPREHENSIVNE
IN CONVERSATIA COTIDIANA**

presupus, subînțeles, sugerat, insinuat sau înțeles printre rânduri în interacțiunea comunicativă.

Propunem analiza următoarei conversații:

A – 26 ani;

B - prietenă și colegă de serviciu, 25 ani;

Locul înregistrării: incinta unui birou dintr-o firmă;

Situația: cele două caută să clarifice o problemă ivită la serviciu, problemă în care B este implicată în mod direct, și totodată să clarifice (în mod indirect) relația dintre ele;

Data: 15 mai 2002.

A: Știu că vrei să-mi vorbești.

B: Da. Trebuie să lămurim niște lucruri împreună...

A: La ce te referi?

B: La faptul că ieri ai avut o discuție cu cineva după ce ai plecat de la mine.

A:

B: Nu-i adevărat?

A: Dac-ai auzit deja... dar nu știi la cine te referi...

B: Nu contează persoana...o persoană...

A: Și ce-am spus?

B: Că nu am fost sinceră cu tine, că...

A: Hm... ai discutat cu Gabi.

B: Ei bine, Gabi...

A: Și-ai fost foa-a-rte sinceră...

B: Eu spun că da ...

A: Regret, dar n-ai spus ce s-a-ntâmplat la ședință.

B: Am considerat că nu era momentul și nici...nici nu eram persoana potrivită să-ți comunice un lucru atât **de**

A: **de** serios...

B: Mi-era frică de o reacție, ca de obicei...

A: Ăă.....ce reacție...?

B: Plângi, te-agîți și... oricum, nimic nu era hotărât încă...Azi se poate discuta cu tine...

A: Ce vrei să spui?... oricum, dacă-mi erai prietenă, o făceai...

B: Poate c-am greșit, da' așa am zis că-i mai bine...

A: Lasă...asta e ...e bine să știi că prietenii au secrete față de tine...mai înveți din asta...

B: Văd că nici azi nu poți discuta calm ...ești un arici gata de atac...

Dialogul de mai sus ne poate ajuta să identificăm:

- câteva dintre conținuturile ce nu apar explicit enunțate;
- tipurile de „nespus”operante la nivelul textului;
- în ce măsură responsabilitatea sensului implicit aparține enunțatorului sau destinatarului;
- constrângerile ce codifică practicile discursive;
- condițiile de producere și interpretare.

Ni se pare firesc să începem demersul prin referirea, în primul rând, la Ducrot, pentru faptul că el a pornit de la ideea că limba nu mai trebuie definită, în modul în care a făcut-o Saussure, drept un cod/instrument de comunicare, ci mai degrabă „ca un joc, sau mai exact, ca impunând regulile unui joc, un joc care se confundă, în ansamblu, cu existența cotidiană.”^{iv} În opinia sa, nu toate conținuturile exprimate în limbă sunt explicite; dimpotrivă, unele au un caracter implicit, iar decodarea lor necesită recursul la numeroase procedee / mecanisme inferențiale din partea interlocutorului.

Ducrot deosebește astfel două tipuri de implicit, strâns legate de procesul de definitivare a sensului dintr-o perspectivă enunțiativă:

- implicitul enunțului – un enunț prezintă cauza sau consecința necesară a unui fapt ce nu se dorește a fi prezentat în mod explicit (de exemplu, a spune că este frumos afară pentru a lăsa să se înțeleagă dorința de a ieși la o plimbare);

**EXPLICIT, IMPLICIT SI INTERCOMPREHENSIVITATE
IN CONVERSATIA COTIDIANA**

– implicitul enunțării – conținutului enunțat i se adaugă actul enunțării, ceea ce îl transformă într-o condiție a acestei activități; Ducrot vorbește în acest caz de *subînțeleles discursiv*.

Ducrot consideră că există două tipuri fundamentale de conținuturi implicite: presupozitionale și subînțelese. Pentru el, orice act ilocuționar presupune realizarea unui act de presupozitie, utilizat cu un scop bine definit: el fixează cadrul ulterior al discursului, ceea ce conduce implicit la ideea conform căreia condițiile pragmatice ale presupozitiei sunt de natură discursivă. La nivelul fiecărui enunț, operează două conținuturi: conținutul exprimat – *posé (p)* și conținutul *presupus – présupposé (pp)*. Pe baza acestora, Ducrot^v ajunge la o concluzie asupra enunțurilor: „Când un enunț **A** se leagă de un enunț **B**, legătura dintre **A** și **B** nu privește niciodată ceea ce e presupus, ci numai ceea ce este exprimat în **A** și în **B**.”

Sensurile implicite ale presupozitiei decurg în mod logic din enunț, sunt legate de acesta și enunțatorul este cel care, în plan pragmatic, își asumă responsabilitatea ei. Astfel, „Știu că vrei să-mi vorbești” vehiculează o presupozitie (de tip factiv); prin verbul „factiv” *a ști* (unul dintre mijloacele lexicale de introducere a presupozitiei) presupune adevărul completivei pe care o introduce: B dorește acest lucru..

Exemplul oferit nu suportă însă testul negației, așa cum s-ar întâmpla în alte cazuri în care apare același verb factiv (și în care subiectul verbului este la persoana a II-a sau a III-a). Acest lucru se întâmplă tocmai datorită faptului că în exemplul nostru verbul apare la persoana I singular; în cazul negativei „Nu știu dacă vrei să îmi vorbești” se produce o „anulabilitate a presupozitiei” (*defeasibility* – în termenii lui Levinson^{vi}), fapt care ne îndreptățește să ne gândim la presupozitie ca la un fenomen care necesită a fi descris nu numai la nivel lingvistic ci și la nivel discursiv; ea este un act ilocuționar care, potrivit lui Ducrot se aseamănă cu ordinul sau cu promisiunea.^{vii} După Maingueneau,^{viii} această presupozitie ar fi de tipul „global”, fondată pe o antecedentă (presupune că „cineva mi-

a spus că tu vrei să-mi vorbești”); ea ilustrează în același timp definiția lui Eco privind presupuzițiile: „Presupozițiile fac parte din informația dată de un text; ele sunt supuse acordului reciproc din partea vorbitorului și a ascultătorului și formează un fel de cadru textual care determină punctul de vedere de la care discursul pornește.”^{ix}

Se pot identifica și alte presupuziții:

Trebuie să lămurim niște lucruri împreună **pp** *există lucruri ce trebuie lămurite (bazată pe verb existențial);*

La ce te referi? **pp** *te referi la ceva* (bazată pe o interogație parțială); la nivelul acestei întrebări și a răspunsului care îi urmează, poate fi identificată una din funcțiile presupuziției, așa cum a fost stabilită de Ducrot^x: prezența aceleiași presupuziții în cadrul cuplului întrebare-răspuns, asigură acesteia coerența; ...*după ce ai plecat de la mine* **pp** *ai fost la mine* (bazată pe un verb de schimbare de stare);

Regret, dar n-ai spus ce s-a întâmplat... **pp** *s-a întâmplat ceva* (bazată pe verb factiv); ...*nu era momentul și nici nu eram persoana potrivită să-ți comunice...* **pp** *există un anumit moment când acțiunea se putea face, așa cum există o persoană anume care trebuia să o facă* (are la bază un verb existențial)

În acest exemplu, avem de a face de fapt cu două presupuziții, unite prin conjuncție copulativă. La nivelul structurii create identificăm *condiția de coerență* stabilită de Ducrot; ambele presupuziții fixează cadrul de coerență al discursului.

În același exemplu, putem proba și problema *proiecției* (ce face trimitere la *principiul compoziționalității*, formulat de Langendean și Savin, 1971: „Ansamblul presupuzițiilor unei fraze complexe este produsul compozițional al presupuzițiilor propozițiilor care o formează”).^{xi}

Mi-era frică de o reacție, ca de obicei... **pp** *de obicei ai anumite reacții în astfel de situații* (presupoziție factivă)

**EXPLICIT, IMPLICIT SI INTERCOMPREHENSIUNE
IN CONVERSATIA COTIDIANA**

...dacă-mi erai prietenă, o făceai... **pp** nu-mi ești prietenă (presupoziție contrafactuală, care relevă faptul că ceea ce este presupus este contrar realității)

Azi se poate discuta cu tine... transmite de asemeni un conținut implicit. De astă dată însă, interlocutorul este cel care își asumă întreaga responsabilitate a decodării sale. Avem de a face aici cu un subînțeles necodificat în componentele lexicale și sintactice, și care rezultă din enunțare și este actualizat de condiții contextuale: tonul vocii, în primul rând, sau gestică. Subînțelesul nu este un act marcat în frază, ci se manifestă în urma unui proces de interpretare din partea interlocutorului, pentru că, potrivit lui Ducrot, el privește „modul în care sensul este manifestat, este procesul în baza căruia destinatarul trebuie să descopere imaginea cuvântului meu, imagine pe care înțeleg s-o dau”^{xii}; cu alte cuvinte, se ia în calcul numai conținutul asertat, nu și cel presupus.

Ducrot arată că acesta este produs de componenta retorică, și este descoperit de locutor printr-un demers discursiv, printr-un raționament de tipul „Dacă X crede de cuviință să spună Y, înseamnă că gândește Z.”^{xiii} Ceea ce poate semnifica acest enunț este „ești calm, și mă bucur pentru asta” (o observație care poate trece fără nici o remarcă din partea interlocutorului); „atunci când am vorbit erai nervoasă” (referire doar la un anumit moment al istoriei conversaționale) sau „de regulă nu ești așa, astăzi este o excepție” (remarcă ce poate stârni o reacție mai puternică din partea interlocutorului, a cărui imagine este amenințată).

După Grice^{xiv}, *a spune explicit* („to tell something”) și *a spune implicit* („to get someone to think something”) devin două moduri firești de exprimare în cadrul conversației. D. Sperber și D. Wilson (1989)^{xv} consideră că se poate face distincția între explicitările unui enunț (o ipoteză care se face pornind de la un enunț este explicită dacă ea este o dezvoltare a formei logice codificate de enunțul în cauză) și implicitările unui enunț (orice ipoteză ce se face pornind de la un enunț fără ea să fie comunicată explicit). Grice consideră că, în ceea ce privește conținuturile implicite, ele se împart în două mari categorii:

convenționale și nonconvenționale, la nivelul celui de al doilea grup operând de asemenea o clasificare: conținuturi implicite conversaționale și nonconversaționale.

Implicaturile^{xvi} conversaționale sunt, la rândul lor, fie *generalizate* (asociate unei expresii lingvistice, sunt independente de context și dependente de forma expresiilor și conținutul lor), fie *particulare* (apar ca urmare a relației ce se stabilește între enunț și context).

Conceptul de *implicatură* este cel care îl ajută să explice divergențele existente între semnificația frazei și sensul comunicat de enunț. Implicaturile conversaționale (discursive), declanșate de maximele conversaționale, sunt detașabile, anulabile și cer un calcul inferențial particular. Implicaturile convenționale (lexicale) sunt atașate unei forme lingvistice, se declanșează automat, nu necesită un calcul inferențial special, nu pot fi anulate în enunț fără a produce contradicție și nu pot fi detașate de enunț prin înlocuirea expresiei cu un sinonim al ei.

Grice consideră că detectarea unei implicaturi conversaționale are la bază un întreg demers : „X a spus P; nu sunt motive de a bănuși că nu respectă regulile, sau cel puțin principiul cooperării. Pentru asta, el ar fi trebuit să gândească Q; el știe (și știe că eu știu că știe) că eu înțeleg că e necesar să bănuiesc că gândește Q; n-a făcut nimic să mă împiedece să gândesc Q, sau cel puțin mă lasă să gândesc Q; deci a implicat Q.”^{xvii} Definiția lui Grice scoate în evidență faptul că interpretarea enunțurilor nu mai trebuie să fie legată doar de sensul frazei enunțate și de contextul enunțării, ci și de **principiul cooperării** și de cele patru **maxime conversaționale** pe care acesta le antrenează. Acest lucru se datorază în primul rând faptului că orice schimb conversațional are la bază dorința de realizare a cooperării, ceea ce antrenează comportamente cooperante. Comportamentul noncooperant se manifestă prin transgresarea voită sau nu a maximelor.

Recunoaștem în „o persoană” un exemplu de implicatură conversațională generalizată, care lasă să se înțeleagă că enunțatorul nu este în relație de proximitate cu persoana respectivă, iar în

**EXPLICIT, IMPLICIT SI INTERCOMPREHENSIUNE
IN CONVERSATIA COTIDIANA**

cazul lui „Dac’ ai auzit deja, dar nu știu la cine te referi...” o implicatură conversațională particulară („ai aflat despre acest lucru, deci este adevărat”). În cazul lui „ești un arici gata de atac” recunoaștem o metaforă, constituită într-o implicatură conversațională nedeterminată.^{xviii} Interesant de amintit este ipoteza formulată de Karttunen și Peters^{xix} (1979), conform căreia unele presupoziii pot fi tratate drept implicaturi conversaționale sau convenționale. Identificăm în textul nostru un exemplu ce ar putea constitui o aplicație a acestei ipoteze: „Dacă-mi erai prietenă, o făceai...”, o condițională contrafactuală, care poate fi interpretată drept o implicatură conversațională particulară, ce necesită recurgerea la context și la maximele conversaționale (în cazul nostru, la maxima de cantitate).

Fr. Récanati^{xx} vorbește de *subimplicatură conversațională*, înțelege ca o ipoteză aflată la baza comunicării subînțelese, prin care se ajunge la restabilirea ordinii/armoniei în lume, prin cuvântul ce realizează cooperarea. Locutorul care are aptitudinea de a se baza pe această ipoteză, are de fapt capacitatea de a primi informația implicită și, în același timp, de a înțelege subînțelesul. Lucrurile se complică în cazul actelor de limbaj indirecte, care demonstrează faptul că valoarea ilocuționară a enunțării trebuie să fie dedusă pe baza contextului efectiv în care actul este produs.

Pentru Sperber și Wilson, există *premise implicite* și *concluzii implicite* (ambele alcătuind implicăturile unui enunț), pentru că, spun ei, pentru a obține o interpretare coerentă cu principiul pertinentei, e nevoie de un ansamblu de ipoteze:

- a) ilocutorie – dă posibilitatea locutorului să realizeze un act de cerință într-un mod implicit, cu ajutorul unui act de asertare;
- b) a ironiei – cu o valoare inversă conținutului asertat în enunțul sursă; putem identifica un astfel de implicit în enunțul „Și-ai fost foa-a-rte sinceră...”;
- c) a gradației – conținutul exprimat este plasat pe o scară evaluativă (pozitivă sau negativă) prin raportare la conținutul enunțului sursă.

Faptul că întotdeauna avem de a face în conversație cu conținuturi explicite și implicite îngreunează oarecum decodarea mesajelor transmise și necesită un efort interpretativ considerabil din partea interlocutorului. Acest lucru aduce în discuție problema mecanismelor inferențiale.

Interpretarea completă și corectă a enunțului reprezintă sarcina principală a pragmaticii.

Considerăm că demersul cercetărilor în acest sens trebuie să pornească de la distincția făcută de Ducrot între *frază* și *enunț*. Pentru el, fraza este o entitate abstractă, alcătuită din cuvinte a căror combinare este asigurată de reguli sintactice, pe când enunțul corespunde unei enunțări particulare a frazei. El atribuie frazei o *semnificație*, iar enunțului un *sens*. Semnificația frazei este cea care, pornind de la situația de discurs, asigură un set de instrucțiuni, care, la rândul lor, permit inferența sensului. Componenta intențională a discursului trimite tocmai la încercarea locutorului de a-l determina pe interlocutor să tragă o anumită concluzie din enunțul produs; intențiile locutorului sunt cele care stau la baza înlănțuirii replicilor.

Abordările pragmatice de tipul teoriei actelor de limbaj (Searle) și teoriei implicaturilor (Grice) operează cu distincția între aspectele explicite ale sensului și aspectele sale implicite, exprimate în diferențele dintre *sens literal* și implicatură (Grice), sau între sensul frazei și sensul enunțării (Searle).

Potrivit lui Searle, punctul de plecare în interpretarea sensului implicit îl reprezintă sensul literal, informația aparținând fondului comun de cunoștințe și condițiile de reușită ale actelor ilocuționare.

Pentru Grice, elementele definiției pentru determinarea sensului implicit sunt sensul literal, contextul și maximele conversaționale.

Modelul inferenței propus de D.Sperber și D. Wilson^{xxi} explică în ce fel se recuperează implicaturile, pornind de la enunț și de la alte informații (situație, context, maxime conversaționale). Pentru cei doi autori, succesul principiului cooperării depinde de

**EXPLICIT, IMPLICIT SI INTERCOMPREHENSIVNE
IN CONVERSATIA COTIDIANA**

maximele conversaționale; ei sugerează să ne servim de regulile inferențiale pentru a stabili atât tipul cât și cantitatea de informație accesibilă prin recursul la trei instrumente de interpretare pragmatică: memoria (cu rol important în „recuperarea” trecutului și inferența nespusului în mod explicit), imaginația (oferă posibilități nelimitate de elaborare a ipotezelor privind lumile posibile), observația (permite luarea în considerația situației în curs/prezente, direct observabile). Aceste trei instrumente ajută partenerul de interacțiune să stabilească cu ușurință *pertinența* a ceea ce este prezentat drept cunoscut.

Interpretarea este dependentă și de capacitatea cognitivă a interlocutorului; ea permite acestuia să-și construiască un „context” care să-l ajute în interpretarea, coerentă cu principiul pertinentei. Acest lucru este bazat însă pe presupuziția logică că locutorul a produs enunțul care a permis interlocutorului său o interpretare realizată printr-un minim efort. Ajungem astfel la ideea de bază a teoriei celor doi: orice enunț este considerat a fi un „vehicul” al propriei sale pertinente, definită prin recursul la două condiții:

a) cu cât un enunț produce mai multe efecte contextuale într-o situație dată, cu atât ele este mai puțin pertinent;

b) cu cât interpretarea unui enunț, într-o situație dată, cere mai puține eforturi de prelucrare, cu atât enunțul este mai pertinent. Interpretarea nu depinde însă doar de enunț, ci și de combinarea acestuia cu diversele ipoteze care alcătuiesc contextul, deci de un proces de *contextualizare*. Pentru Sperber și Wilson, procesul interpretativ este un proces ce manifestă un caracter ierarhizat, la nivelul căruia intervin numeroase operații interpretative lingvistice și pragmatice, între care, componenta de interpretare pragmatică joacă un rol deosebit și se realizează pe baza unui sistem deductiv, ce nu poate să nu ia în considerare atât forma logică a enunțului, cât și contextul în care acesta apare. Contextul include propoziții care au la bază diverse tipuri de informații: informații oferite de însuși cadrul fizic în interiorul căruia acționează interlocutorii, informații oferite de cunoștințele enciclopedice ale acestora, precum și din interpretarea enunțurilor deja produse.

Conform teoriei lor, efectele contextuale sunt de trei feluri: implicații contextuale (concluzii ce au la bază enunțurilor și contextul), re-evaluarea informației disponibile și eliminarea propoziției stocate în memorie, și care indică o contradicție cu o implicație.

Tot unei viziuni ierarhizate aparține și problema contextuală legată de necesitatea dezambiguizării enunțurilor și atribuirea referenților, pe care o încearcă pragmatica. Este vorba de procesele care se aplică ambiguităților lingvistice (caracterizate prin producerea posibilă a două forme logice), ce cuprind enunțuri ambigue din punct de vedere sintactic și lexical, de tipul^{xxii} „Seara venea mai devreme” (cine? „înserarea” sau „el/ea”) și „Banca nu e departe de ei” („scaunul” sau „instituția financiară”), și pe care interlocutorii trebuie să le rezolve, pentru a ajunge la o interpretare „bună”, corectă a sensului pe care locutorul a intenționat să-l comunice. Același lucru se întâmplă și pe planul referenților. Interlocutorul trebuie să determine sensul expresiilor ai căror referenți depind în mod direct de factorii lingvistici (anaforice) sau extralingvistici (deictice).

După Gumperz^{xxiii}, în conversație există întotdeauna un număr considerabil de interpretări posibile, interpretări care sunt negociate, „corijate” și transformate în cursul interacțiunii. Orientarea interpretativă este asigurată de implicaturile conversaționale, fondate pe „așteptările stereotipe de coocurență între conținut și stilul superficial.”^{xxiv} „Caracteristicile superficiale ale formei mesajului, numite de Gumperz „indici de contextualizare” (caracteristici de formă lingvistică care intervin în semnalarea presuposițiilor contextuale) înlesnesc procesul de codare-decodare a activității în curs; ei vehiculează informația, iar semnificația este rezultat al procesului de interacțiune. Gumperz consideră că dialectul sau stilul, o parte a elementelor prozodice, expresiile stereotip sau strategiile de secvențialitate pot avea funcții de contextualizare. El aduce de asemeni în discuție problema semnalelor nonverbale, cărora le atribuie un rol important în interpretare.

**EXPLICIT, IMPLICIT SI INTERCOMPREHENSIVNE
IN CONVERSATIA COTIDIANA**

Grice se opune concepției contextualiste asupra interpretării enunțurilor. Demersul său, de natură pragmatică, are la bază ideea că principiile generale de inferență pragmatică dictează modul de utilizare a limbii; după el, inferențele implicite sunt cele supuse negocierii. Potrivit Principiului Cooperării și maximelor conversaționale, comunicarea se realizează deoarece interlocutorul recunoaște faptul că locutorul produce mesaje cu intenția ca el, interlocutorul, să recunoască aceste intenții, iar interlocutorul extrage sensul din violarea aparentă a acestor maxime.

Astfel, utilizând maxima de cantitate (a) sau de relație (b), locutorul „forțează” interlocutorul să tragă o anumită concluzie:

A: Cred că i-ai invitat pe Paul și pe Adrian.

B: L-am invitat pe Paul.

Implicatura: *Nu l-am invitat pe Adrian [încă].*

A: Mergi cu noi în excursie?

B: Departamentul meu lucrează sâmbătă.

Implicatura: *Nu merg*

Interpretarea depinde însă și de alți factori, printre care *competența* ocupă un loc aparte. Sensul – în concepția lui Kerbrat-Orecchioni – este recuperat prin competențele de ordin lingvistic (*competența lingvistică* reprezintă competența locutorului de a îndeplini acte ilocutorii și de a înțelege actele ilocutorii produse de interlocutor; permite extragerea inferențelor dintre enunțuri), enciclopedic (*competența enciclopedică* este cea care oferă numeroase informații contextuale); logic (*competența logică* - de tipul inferențelor de ordin praxeologic, potrivit cărora indivizii posedă diverse cunoștințe despre lume, reprezentate cognitiv prin scenarii; cunoașterea acestor scenarii este foarte importantă; ea asigură setul de așteptări privind regularitatea acțiunilor umane); retorico-pragmatic (*competența retorico-pragmatică* include cunoștințele

individului vizând funcționarea principiilor discursive; e vorba de cunoașterea maximelor conversaționale sau a legilor discursului).

La acestea, am putea, desigur, adăuga, deciziile de ordin mai mult sau mai puțin subiectiv pe care le iau subiecții în decodare, capacitatea lor de înțelegere și evaluare, precum și obiectivele fiecărui participant la interacțiune. A. Reboul și J. Moeschler^{xxv} demonstrează că noțiunea de *intenționalitate* este o condiție a interpretării enunțului. Interlocutorul ajunge la o interpretare satisfăcătoare a enunțului în momentul în care „el a ajuns să recupereze conținutul pe care locutorul avea intenția să-l comunice prin discursul său.”^{xxvi}

Acțiunea verbală intențională a locutorului nu este realizată decât dacă este recunoscută de interlocutor, deci doar în momentul în care ea face parte din ceea ce Levinson^{xxvii} numea *mutual knowledge* (fond cognitiv comun celor doi).

Faptul că interlocutorul atribuie un sens enunțului, de multe ori diferit de sensul literal, se datorează recursului la actele verbale indirecte și la implicit, dar și la un alt act de limbaj, referința.

BIBLIOGRAFIE

Charaudeau, P. (1983): *Langage et discours*, Paris, Hachette.

Constantibnescu-Dobridor, Gh.(1998): *Dicționar de termeni lingvistici*, București, Ed. Teora.

Ducrot, O. (1972): *Dire et ne pas dire*, Paris, Herman.

Ducrot, O. (1984): *Le dire et le dit*, Paris, Éditions de Minuit.

Ducrot, O; Schaeffer, J.M.(1996): *Noul dicționar al științelor limbajului*, București, Ed. Babel (trad. Anca Măgureanu, Viorel Vișan, Marina Păunescu).

Eco, U. (1996): *Limitele interpretării*, Constanța, Ed. Pontica.

**EXPLICIT, IMPLICIT SI INTERCOMPREHENSIUNE
IN CONVERSATIA COTIDIANA**

- Grice, H.(1980): *Logique et conversation*, Communications, no 30, Paris
- Gumperz, J. (1989): *Engager la conversation*, Paris, Les Éditions de Minuit.
- Levinson, St.C.(1983): *Pragmatics*, Cambridge, CUP
- Maignueneau, D.(1990): *Pragmatique pour le discours littéraire*, Paris, Bordas.
- Moeschler, J. (1985): *Argumentation et conversation*, Paris, Hattier Credif.
- Moeschler, J; Reboul, A.(1999): *Dictionar enciclopedic de pragmatică*, Cluj, Ed. Echinox (trad. Carmen Vlad, Liana Pop).
- Récánati, Fr. (1979): *La tranparence et l'énonciation*, Paris, Seuil.
- Récánati, Fr. (1979): *La tranparence et l'énonciation*, Paris, Seuil.
- Sperber, D; Wilson, D.(1989): *La Pertinence. Communication et cognition*, Paris, Éditions de Minuit.

NOTE

ⁱ Moeschler, J. (1985): *Argumentation et conversation*, Paris, Hattier Credif, p. 34

ⁱⁱ Charaudeau, P. (1983): *Langage et discours*, Paris, Hachette, p. 58

ⁱⁱⁱ *Ibidem*, p. 54

^{iv} Ducrot, O. (1972): *Dire et ne pas dire*, Paris, Herman, p. 4

^v Ducrot, O. (1972): *Dire et ne pas dire*, Paris, Herman, p. 4

^{vi} Levinson, St.C.(1983): *Pragmatics*, Cambridge, CUP

^{vii} Ducrot, O. (1984): *Le dire et le dit*, Paris, Éditions de Minuit, p. 42

^{viii} Maignueneau, D.(1990): *Pragmatique pour le discours littéraire*, Paris, Bordas, p. 83

^{ix} Eco, U. (1996): *Limitele interpretării*, Constanța, Pontica, p. 319

^x Ducrot, O. (1984): *Le dire et le dit*, Paris, Éditions de Minuit

- ^{xi} Apud Moeschler, J; Reboul, A.(1999): *Dicționar enciclopedic de pragmatică*, Cluj, Ed. Echinox, p.228
- ^{xii} Ducrot, O. (1984): *Le dire et le dit*, Paris, Éditions de Minuit, p. 44
- ^{xiii} Ducrot, O.(1972): *Dire et ne pas dire*, Paris, Herman, p. 132
- ^{xiv} Grice, H.(1980): *Logique et conversation*, Communications, no 30, Paris
- ^{xv} Sperber, D; Wilson, D.(1989): *La Pertinence. Communication et cognition*, Paris, Éditions de Minuit
- ^{xvi} Termenul este traducerea din limba engleză a conceptului de „implicature”(implicație/implicatură – concepte de tip pragmatic); apare cu această traducere în Ducrot, O; Schaeffer, J.M.(1996): *Noul dicționar al științelor*
- ^{xvii} Grice, H. (1980): *op.cit.*
- ^{xviii} Moeschler, J; Reboul, A.(1999): *op.cit.*, p.238
- ^{xix} *Ibidem*, p.239
- ^{xx} Récanati, Fr. (1979): *La transparence et l'énonciation*, Paris, Seuil
- ^{xxi} Apud Moeschler, J; Reboul, A.(1999): *op.cit.*, p. 86
- ^{xxii} Constantibnescu-Dobridor, Gh.(1998): *Dicționar de termeni lingvistici*, București, Ed. Teora, p.21
- ^{xxiii} Gumperz, J. (1989): *Engager la conversation*, Paris, Les Éditions de Minuit
- ^{xxiv} *Ibidem*, p. 62
- ^{xxv} Reboul, A; Moeschler, J.(1998): *Pragmatique du discours*, Paris, Armand Colin
- ^{xxvi} *Ibidem*, p. 47
- ^{xxvii} Levinson, St.C.(1983): *Pragmatics*, Cambridge, CUP, p. 16